

CRAWFORD, Walt – GORMAN, Michael
Future libraries : dreams, madness,
and reality / Walt Crawford and Michael
Gorman. - Chicago ; London : American
Library Association, 1995. - VII, 198 p. ;
23 cm
ISBN 0-8389-0647-8

A könyvtár jövője – a jövő könyvtára

Vajon lesz-e még könyvtár a huszonegyedik században? S ha igen, vajon milyen lesz? A számítógépek mellett megmaradnak a polcok is, a polcokon a könyvek, s közöttük olvasók böngésznek, az asztaloknál pedig tudásszomjas ifjak és öregek hajolnak a nyomtatott dokumentumok lapjai fölé? Vagy információs központtá alakul, amelyben informatikusok szorgoskodnak, s kapcsolják össze a forrásokat a használókkal, a termekben képernyők villognak, számítógép-duruzsolás hallik, s egy-két „információszegény” ül a gépek előtt, várva a szakemberek segítségét a szörföléshez? Vagy a szórakozás, a kellemes időtöltés központjává válik, ahol az emberek szabadidejük egy részét eltöltik, számítógépes játékokkal, csevegéssel, talán egy kis olvasással is?

A kérdések s a rájuk adható válaszok könyvtárnyi irodalmából hadd ajánljak a kedves kollegák figyelmébe két kötetet.

A könyvek olyanok, mint a zenében a pont és ellenpont: az egyik az elektronikus médiumok helyét, szerepét vizsgálja a még főként hagyományos könyvtárban, a másik a nyomtatott dokumentum fontosságát, halhatatlanságát hirdeti a digitális-elektronikus jövőben.

A két könyv abból a szempontból is kiegészíti egymást, hogy az egyikben az egyetemi és tudományos könyvtárak munkatársai, a tudományos folyóiratok, könyvek kiadói, terjesztői fejtik ki véleményüket a nyomtatott és elektronikus kiadványok „versenyfutásáról”, a másikban a szerzőpáros elsősorban a közkönyvtárak és a köz(önseges)olvasók szempontjából vizsgálja a könyvtár jelenét és jövőjét.

Már a címek is sokat mondanak: *Taming the jungle* (A dzsungel megszelídítése) és *Future libraries – dreams, madness and reality* (A jövő könyvtarai - álmok, örület, valóság).

A *Taming the jungle* annak a konferenciának az anyagát tartalmazza, amelyet az Országos Beszerzési Csoport és az Egyesült Királyság Időszaki Kiadványok Csoportja (feltételezhetően az ASLIB tagozatai – bár ez sehol sincs feltüntetve a könyvben) szervezett Market Bosworth-ban 1993 májusában. (Igaz, négy év telt el azóta, ám az ott felvetett kérdések a gyorsuló idő sodrában sem veszítették el aktualitásukat, sokra máig nem sikerült megnyugtató választ találni.) A konferencia résztvevői, az állománygyarapítással, beszerzéssel foglalkozó könyvtárosok, könyvtárvezetők, könyvtárellátók, kiadók, napjaink – könyvtáros szemmel nézve – talán legizgalmasabb, legtöbbet vitatott kérdését járták körül: az elektronikus információ, az elektronikus információhordozók helye, részesedése a könyvtár állományában, az elektronikus könyvtár kialakítása – különös tekintettel a pénzügyi és jogi vonatkozásokra.

A konferencia névválasztását *David Whitaker*, a *J. Whitaker & Sons Ltd* könyvkereskedő cég elnöke zárószavaiban így magyarázta: a dzsungelt tekinthetjük a biológiai és botanikai sokféleség terének, ahol izgalmas események történnek, csodálatos fejlődés megy végbe és a lehetőségek hatalmasok – vagy olyan helynek, amely rettenetes veszélyeket rejt, s ahová az ember fél belépni, hacsak nincs megbízható társa (utalás arra az angol szólásra: olyan jóbarát, hogy vele még a dzsungelbe is bemennék). A szelidítés hasonlóképpen kétértelmű szó: jelentheti az elkerülhetetlen és igen kívánatos rendteremtést a káoszban, amely elnyeléssel fenyeget vagy azt, hogy elfojtjuk az életet, a megújulást, az energiát, a vitalitást. Ez a kétértelműség, Janus-arcúság jellemzi a mai állapotokat.

A szerkesztők már a bevezetőben felvázolják, melyek azok a kérdések, amelyekkel az információtechnika fejlődésének, az elektronikus médiumok rohamos terjedésének, a pénzalapok állandó zsugorodásának korszakában a könyvtárosoknak nap mint nap szembe kell nézniük. Dönteni kell a nyomtatott és elektronikus információk között, a tulajdonlás vagy távhozzáférés között, a „just in case” és a „just in time” stratégia között. Annak a könyvtárosnak pedig, aki elektronikus dokumentumokkal foglalkozik, állandóan konfrontálódnia kell a felszerelés-szükséglet kérdéseivel, az árpolitikával, a bibliográfiai számbavétel, az archiválás kérdéseivel, a munkatársak bevonásával és a felhasználók szükségleteivel.

A CD-ROM két előadásnak volt a főszereplője. *David Whitaker* – nyilván könyvkereskedő mivoltából következően – a licenc (koncesszió, szerződés, engedélyezés?) és a térítés kérdésével foglalkozott. A CD-ROM a legfontosabb elektronikus médium – fejtette ki –, s felvázolta azokat a változásokat, amelyek a jövőben meghatározzák a piacot. Egyrészt megnő az egyéni vásárlók-felhasználók száma, másrészt viszont egyre jobban terjed a hálózati felhasználás, közvetlenül, a megfelelő szoftver segítségével, vagy kemény lemezre másolt formában. Ennek megfelelően csökken az eladott CD-k mennyisége, s a kiadók jövedelme. Ez ellen pedig úgy védekeznek, hogy emelik az árakat. *Whitaker* megoldásként olyan szerződést javasol, amely tekintetbe veszi az egyidejű felhasználók számát.

A másik előadást *Keith Renwick* könyvtáros tartotta, aki jelenleg a Manchesteri Egyetem Természettudományi és Műszaki Intézet Könyvtárának igazgatója. Témája a válogatás és beszerzés volt. Felvázolta, milyen kritériumokat kell figyelembe venni, amikor a CD-ROM-ok beszerzése kerül napirendre (a könyvtár profilja, céljai, a rendelkezésre álló alternatívák, a felszerelés kérdése, a helyigény, a biztonság stb.), s milyen előnyei származnak a könyvtárnak a CD-ROM szolgáltatás bevezetéséből. Előadása második részében grafikókkal illusztrálva bemutatta, milyen hatással volt a könyvtár különböző szolgáltatásaira (fénymásolás, könyvtárközi kölcsönzés, online keresés, fo-

Taming the electronic jungle

electronic information: the collection management issues

edited by Mary Morley and Hazel Woodward

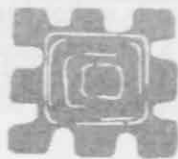
Published in cooperation with the National Academic Information Service, London, and the National Academic Information Service, London, and the National Academic Information Service, London.

nag

National Academic Information Service, London

Taming the electronic jungle : electronic information : the collection management issues / ed. by Mary Morley and Hazel Woodward. - (Leeds) : National Acquisitions Group and UK Serials Group, 1993. - XIV, 125 p. ; 24 cm
ISBN 1 87 0269 10 1

lyóirat-használat stb.) a CD szolgáltatás bevezetése. A technikai problémák, a technika újszerűsége ma már sem a könyvtárosoknak, sem a felhasználóknak nem okoz gondot. A legfontosabb és a legnehezebb feladat: a hatalmas választékból kiválasztani és beszerezni az igényeknek legmegfelelőbbeket. Aggasztó, hogy az információipar sok szakembere egyre inkább csak a hordozókkal foglalkozik, és nem az információval, amit hordoznak. Elfelejtik, hogy a CD-ROM, akárcsak a többi elektronikus médium, bármennyire is új és hatásos, mégis csak eszköz az információ tárolására és szállítására.

Ian Mowat, a Newcastle upon Tyne-i Egyetem könyvtárosa a hálózati elektronikus információszolgáltatás bevezetéséről beszélt. Hangsúlyozta a könyvtáros szerepét a folyamat megszervezésében, irányításában, implikációt (költség, felszerelés, helyigény, személyzet, képzés). Mivel belátható ideig a könyvtári környezet vegyes lesz, nem szabad késlekedni az új bevezetésével, de előre sem szabad szabadni, továbbra is szükség van a nyomtatott dokumentumokra is.

Erről a kérdéstről beszélt a London University College könyvtárosa, Fred Friend is, *A könyvtári állomány kiegyensúlyozása: az elektronikus kontra nyomtatott dokumentum* c. előadásában. Nem létezik ideális egyensúly, minden könyvtárnak magának kell meghatároznia, a felhasználók és a szolgáltatások függvényében. Nincs ideális válasz a tulajdonlás vagy hozzáférés kérdésében sem, ez is az adott körülmények függvénye. Számbavéve a papír és az elektronikus médiumok előnyeit és hátrányait, arra figyelmeztet, hogy a helyes döntéshez minél több információra van szükség, s ez elsősorban nem technikai, hanem pénzügyi kérdés. A felszerelés, berendezés nagyon fontos tényező, hiszen gyakran fordul elő, hogy olyan publikáció kerül eléink, amely sajátos hardver vagy szoftver elemet igényel. S azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogyan viszonyulnak a felhasználók az egyes médi-

umokhoz. Sokszor azonban nem dönthetünk érzelmi alapon, a költségeket kell alapul venni.

Neil Smith, a British Library munkatársa az angliai információs infrastruktúráról, az angliai hálózatokról beszélt, s szembe állította az angliai helyzetet az egyesült államokbeli állapotokkal. (Az amerikai kormány az információt olyan erőforrásnak tekinti, amelyet meg kell osztani a polgárokkal – mondta Michael Breaks a következő előadásban –, az angol kormány szerint viszont korlátozni kell, amennyire csak lehet.)

Michael Breaks, a Heriot-Watt Egyetem könyvtárosa, két angliai egyetemi hálózatról, a JANET-ről és a SuperJANET-ről értekezett. Az 1984-ben létrehozott JANET (Joint Academic Network) az Egyesült Királyság főiskolai és kutatói közösséget szolgálja. Lehetővé teszi többek között az OPAC katalógusok elérését (több mint hetven angliai egyetem könyvtárának és az Interneten keresztül az Egyesült Államok és a világ számos könyvtárának a katalógusát), a könyvtárközi kölcsönzés keretében a kérések továbbítását (a szkennelt dokumentumokét a sávszélesség nem teszi lehetővé), a hálózati adatbázisokhoz való hozzáférést. A SuperJANET teljesen új hálózat (nem a régi korszerűsítése), amelyet 1992-ben kezdtek kiépíteni. Sávszélessége akkora, hogy pl. az Encyclopedia Britannica teljes anyaga kb. egy másodperc alatt átvihető. Célja teljes szövegek, színes képek, multimédia alkalmazások, video anyagok átvitele. Míg a JANET elsősorban a kutatás, a kutatók támogatását célozta, a SuperJANET főleg a felsőoktatást szolgálja, az infrastruktúrát biztosítja a tananyag szétsugárzásához, csökkentve ezáltal azokat a gondokat (helyiség, idő), amelyeket a felsőoktatás tömegessé válása felvet. A szerző bemutat néhány kísérleti alkalmazást is. A könyvtárosok számára fontos alkalmazás a dokumentumok továbbítása, a ritka, értékes, kényes dokumentumok hozzáférhetővé tétele szkennelt formában. (Pl. a cambridge-i és manchesteri egyetemen található

perzsa kézirat-töredékek a hálózaton keresztül összeilleszthetők, s a kutató egyben tanulmányozhatja azokat.) Lehetővé válik egy új típusú elektronikus folyóirat kiadása, amelyben – ha például fizikáról van szó – a szöveg mellett a kísérletet is be lehet mutatni, vagy egy zenéről szóló tanulmányt magával a zenével együtt lehet „olvasni”. Távolilag megvalósítható lesz a felhasználók közvetlen hozzáférése teljes szövegű dokumentumokhoz, multimédia termékekhez a könyvtáron keresztül vagy a könyvtár kikerülésével. Ehhez természetesen biztosítani kell majd az egyenlő hozzáférést a hardverhez és a hálózathoz a felsőoktatási rendszer minden diákjának és tanárának. A könyvtáros feladata lesz, hogy a kért anyagokat kiválogassa, összeállítsa, hozzáférhetővé tegye.

David Brown, aki saját tanácsadó irodájában számos tanulmányt készített a könyvtár és a kiadói struktúra jövőjéről az elektronikus dokumentum-szolgáltatás és elektronikus kiadás körülményei között, előadásában az előbbi kérdéssel – az elektronikus dokumentum-szolgáltatással – foglalkozott. Számadatokkal illusztrálva ismertette a hagyományos dokumentumszolgáltatási modellt – a felhasználó valamely idézetből, bibliográfiából értesült egy dokumentum létezéséről és megkéri egy központi könyvtártól (ezt egészíti ki a preprint és különnyomatok rendszere) – és az új CAS-IAS szolgáltatásokat (Current Alerting Services combined with Individual Article Supply). Lényegük: a tartalomjegyzékből összeállított adatbázisból a hálózaton keresztül lehet tájékozódni s megrendelni a kívánt cikket. Egyre több vállalat nyújt ilyen szolgáltatást. A szerző ismerteti a következményeket a kiadókra és lehetőségeiket a veszteségek pótlására.

Nick Smith, az Astoni Egyetem könyvtárának az ADONIS bevezetésével szerzett tapasztalatait ismertette. Az ADONIS kb. 500 biológiai és orvosi folyóirat szkennelt cikkeit tartalmazó CD-ROM kiadvány, amelyet a kiadó hetenként szállít. A szoftver számlálja a felhasználásokat, a letöltéseket. A kó-

dolt diszketten negyedévenként vissza kell küldeni (s ennek alapján számlázzák a jogdíjakat). Számos előnye mellett természetesen ez a szolgáltatás sem problémamentes. A vártnál sokkal kisebb volt a rendszer igénybevétele (sokan például más könyvtárba mentek, hogy nyomtatott formában olvassák a folyóiratokat, mert az ADONIS-ban nem lehet böngészni, nem, mozgatható, a képernyőn nehéz navigálni). A jogdíjak behajtásának kérdése is bizonytalan.

A egyetemi könyvtári gyűjtemények jövője az elektronikus környezetben – ez volt a témája *Mel Collier* (De Monfort Egyetem) előadásának. Véleménye szerint az egyetemi és tudományos könyvtárakban a nyomtatott könyvek és folyóiratok ideje már lejárt. Az elektronikus könyvtárak sokkal hatékonyabbak. A kérdés tehát nem az, hogy ezek uralkodókká válnak-e, túlsúlyba kerülnek-e, hanem az, hogy mikor. Egyes szerzők tíz, mások húsz-harminc évre becsülik az átmenet időtartamát. Lesznek azonban olyan könyvtárak, amelyek vállalják a kockázatot, s jóval hamarabb fognak váltani.

A konferencia előadásainak áttanulmányozása után az olvasó számára világossá válik: bár számos probléma még megoldatlan, a Gutenberg galaxis kihunyóban van, a nyomtatott dokumentumok korszaka a végéhez közeledik, a jövő egyértelműen az elektronikus médiumoké.

Egészen más érzésekkel teszi le az ember *Walt Crawford* és *Michael Gorman* könyvét. A két szerző – a hátsó borítón olvasható ismertetés szerint – vezető szerepet játszott az amerikai könyvtárautomatizálásban. (A bemutatkozó rövid kis írásban Crawford azt írja: „természetesen az Internetet és a legkorszerűbb technikát használtuk a könyv írása közben – személyesen összesen kétszer találkoztunk –, s nincs bennünk ellenérzés a technikával szemben”.) Nem nevezhetők tehát „technofóbnak”. Éppen ezért figyelemre méltó mindaz, amit a jövő könyvtáráról mondanak.

Míg tehát az előző könyv azokkal a problémákkal foglalkozik, amelyekkel az elektronikus dzsungelben találja szemben magát a könyvtáros, a terjesztő, a kiadó, addig a második a „klasszikus” könyvtár szilárd, jövőálló falai között mérlegeli az új és a régi, a korszerű és a hagyományos viszonyát, próbálja „helyükre tenni a dolgokat.

A könyv egy olyan hitvallással kezdődik, amelyben a szerzőpáros hitet tesz a könyvtár jövője mellett: *„Mi hiszünk a könyvtárban, hiszünk a könyvtár küldetésében, hivatásában. Hisszük, hogy a könyvtárnak és a könyvtárosságnak van jövője, és ezt a jövőt azok fogják megrajzolni, akiknek van éleslátásuk, realizmusuk, bátorságuk. A múltba kapaszkodni csupán a múlt kedvéért éppen olyan terméketlen és hiábavaló, mint a múltat elseperni egy illuzorikus jövőért. A könyvtár szerepe nem változott az elmúlt évezredekben, s nem fog változni a jövőben sem: beszerezni, őrizni, hozzáférhetővé tenni a tudást és az információt, bármilyen hordozón jelenik is meg, és segíteni az embereket, akik hozzá akarnak férni ezekhez.”*

Hitvallásukat arra a különbségtételre alapozzák, amelyet Mortimer Adler így fogalmazott meg: *„Az emberi szellem négy java az információ, a tudás, a megértés és a bölcsesség, s az információ a hierarchiának a legalsó fokán áll. Am mivel számítógépen ez dolgozható fel, ez digitalizálható a legkönnyebben, ma ez tűnik a legfontosabbnak. A tudás, a jelentéssé alakított információ, feldolgozható és továbbítható számítógépen, de nem a számítógép az ideális eszköz erre. A megértés viszont és a bölcsesség – az egészé és alkotóvá tett megértés – csak az emberi elmében létezik. A könyvtár nemcsak és nem elsősorban az információszolgáltatás központja, hanem az emberi tudásé is. Az ember nemcsak információval él. A társadalom, amely jól informált, de nélküli az értelmes tudást és bölcsességet, a farragatlan, bugris konformitás társadalma.”*

A szerzők „aktualizálják” Ranganathan törvényeit, az alábbiak szerint:

1. A könyvtárak az emberiséget szolgálják.
2. Tiszteld a tudás közvetítésének minden formáját.
3. Alkalmazd a technikát intelligens módon, hogy gazdagítsd a szolgáltatásokat.
4. Védj a tudáshoz való szabad hozzáférést.
5. Tiszteld a múltat és szolgálj a jövőt.

Néhány megfontolandó gondolatot vetnek fel ezek a törvényekkel kapcsolatban.

Minden új eszköz gazdagítja, kiegészíti és nem szűkíti, szegényíti a választékot. Sok könyvtáros fejében hamis dichotómia vált uralkodóvá. Nem kell választani a ludditizmus és a technokrácia között.

A problémákra kell választ keresni, nem az új, érdekes technikákhoz alkalmazást. Mindenek felett azt kell mérlegelni, milyen hatással lesz az új technika a szolgáltatásokra, és milyen lesz a költség-háson arány.

A jövő embere csak annyit fog tudni a múlttól, amennyit megőrizünk. A könyvtárosoknak tudatában kell lenniük ennek a súlyos felelősségnek. A könyvtárnak meg kell őriznie minden közösség minden feljegyzését. A hangsúlyt az efemer információk gyors szolgáltatására tenni – ennek az elvnek az elárulása.

A második fejezet a nyomtatással foglalkozik.

A nyomtatás jövőjéről szóló vita tulajdonképpen nem a papírra nyomtatott dokumentum kontra elektronikus technika vitája. A vita az olvasásról szól, és arról, melyik a legjobb eszköze, a legjobb közege az olvasásnak. A szerzők leszögezik: az olvasás az egyénnek és a társadalomnak egyaránt fontos és szükséges, és a papírra nyomtatott szöveg olvasása a legkönnyebb.

Ráeső fényben olvasni sokkal kevésbé fárasztó, mint átesőben, a nyomtatás felbontó képessége sokkal nagyobb, nyomtatott szöveget sokkal gyorsabban lehet olvasni és megérteni. Gazdaságosság szempontjából egyes referenz művek, rövid életű kiadványok elektronikus kiadása olcsóbb lehet, de a tipikus könyvek, folyóiratok, újságok digitális megjelenítése nem eredményez megtakarítást.

A következő fejezetekben a szerzők vitába szállnak a „technika-sóvárok” (technolust) elképzeléseivel. (A másik nem éppen hízelgő név, amellyel a szerzők a technika megszállottjait illetik: technojunkies = technikanarkósok.) Nem minden új jobb, mint a régi, s nem minden találmány válik be hosszabb távon – figyelmeztetnek. Néhány éves tendenciákat nem szabad hosszú távra extrapolálni. Mivel a technika megszállottjai egy szubvencionált elefántcsonttoronyban virtuális világban élnek, nem értik a valós világ gazdaságtanát, s nem veszik észre az – egyelőre rejtett – költségtényezőket, amelyekkel számolni kell. S a legnagyobb tévedésük: azt hiszik, a technika minden problémát megold, és egy csodálatos új világ felé haladunk.

Az elektronikus kiadással kapcsolatban a szerzőknek ez a véleményük, hogy azok a dokumentumok, amelyeknek egyszerre csak kisebb, rövidebb szakaszai érdekelnek (lexikonok, szótárak, indexek, más referenz művek), amelyeknél az időszerűség fontos, vagy csak pillanatnyi aktualitásuk van (árjegyzékek, pénzügyi jelentések, statisztikák), a kis példányszámban megjelenő monográfiák, konferencia-anyagok, folyóiratok, amelyeknek cikkeik önállóan be lehet táplálni egy adatbázisba, a jövőben elektronikus formában fognak megjelenni. Ami a folyóiratokat illeti, egyelőre bizonytalan a jövő. Lehetséges, hogy meg is szűnnek mai alakjukban, s a szerzők, kiadók csak önálló cikkeket fognak beküldeni a digitális világtengerbe. Aztán majd értékük dönti el, elsüllyednek-e vagy úszni fognak. Ám, hogy ki végzi el a hozzáféréshez szükséges indexelést, hogyan lesz biztosítva a szellemi tulajdon védelme, hogyan kapja meg a szerző munkája jutalmát, ki őrzi meg a publikációkat az utókornak – ezekre és más hasonló kérdésekre még nincs válasz. A tartós használatra (olvasásra) szánt könyvek, folyóiratok azonban, és a napilapok (gazdasági okokból) továbbra is nyomtatott formában jelennek majd meg.

Birkózás az elektronikus információval – ez a tárgya az egyik fejezetnek. Hogy mekkora lesz az elektronikus publikációk aránya, mondjuk 2010-ben, ennek a kérdésnek nincs jelentősége. A fontos az elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt, hogy ismerjük fel és üdvözljük a kommunikációs eszközök sokféleségét, s legyünk tisztában mindegyik gyengeségével és erejével. A papír sohasem volt ideális hordozója bizonyos adat- és információtípusoknak, de ugyanez vonatkozik az elektronikus hordozókra is.

Az elektronika megszállottjai azt állítják, hogy a világon az információ (sőt a tudás) mennyisége öt-évenként megkétszereződik. Ez az állítás érvényes lehet az adatokra, de nem a hasznos információkra. Ha cinikusak lennénk, azt is mondhatnánk, a tudás mennyisége csökken, hiszen az emberek egyre kevésbé képesek az adatokat értelmes információkká, tudássá integrálni.

A szerzők felhívják a figyelmet a teljes szövegű adatbázisokkal kapcsolatos nehézségekre. Nagyon valószínű, hogy nincs olyan egyetemes megoldás, amely masszív, teljes szövegű adatbázisok kezelését lehetővé tenné. Válasz-e a WAIS, teszik fel a kérdést. Hívei azt mondják, hogy a WAIS alkalmas 30 gigabyte méretű adatbázisban való keresésére. Ez megfelel egy 30-50 ezer kötetes könyvtárnak, amelyben igazán nem nehéz eligazodni. Alig hihető, hogy egy akármilyen tökéletes számítógép meg tudja határozni egy szöveg értelmét, egy cikk viszonylagos jelentőségét. Az értelmet nem lehet meghatározni szógyakorissággal, az emberi elme működését nem lehet babszem-számolásra redukálni. A hálózat használóinak meg kell tanulniuk nemcsak szőrfölni, hanem úszni is. Az előbbieket információtól információig, adattól adatig haladnak, elmerülnek a felületes e-mail kultúrában, az utóbbiak nemcsak összekapcsolják, hanem el is olvasák a cikkeket, s az eszméket kapcsolják össze.

Crawford és Gorman vitába száll a teljesen elektronizált világ megálmodóival, azokkal, akik úgy kép-

zelik, hogy előbb-utóbb minden adat, információ rögzített tudás digitalizált formában hozzáférhetővé válik bárki számára. Az egyetemes munkaállomás víziója nélkülöz minden realitást, hiszen olyan feltételekhez van kötve, amelyek megvalósíthatatlannak. (Pl. mindent – szöveget, képet, festményt, filmet stb. – digitalizálni kellene, olyan eszközökre volna szükség, amelyekkel bárki meg tudná találni az őt érdeklő információkat, s el is tudná dönteni, hogy relevánsak-e, a gazdasági és ökológiai költségeknek nem szabad nagyobbak lenniük, mint a hagyományos információellátásnak. Ezek a feltételek egyelőre nem teljesülnek. Számításokkal bizonyítják a „teljes konvertálás” megvalósíthatatlanságát (munka, költség, tároló kapacitás). Ha pedig a konvertálás szelektív, ki dönti el, mit kell konvertálni (ez már a cenzúra egy fajtája). Ökológiai szempontból pedig katasztróféhoz vezetne a „digitalizált univerzum” megvalósítása. Ha mindenki kinyomtatná magának a könyveket, amelyeket ma a könyvtárból kölcsönöz (márpedig kinyomtatná, mert úgy könnyebb olvasni), legkevesebb százszor annyi papír fogyna. Ami pedig a költségeket illeti, az Internet (vagy más hálózat) sohasem volt ingyenes, csak a költségek egyelőre rejtve vannak. Ingyen ebéd nincs – figyelmeztetnek a szerzők.

A könyvtárak sokféleségéből következik, hogy nincs egyetemes érvényű, egyszerű megoldás a bonyolult kérdésekre. Minden könyvtárban meg kell találni az egyensúlyt, a helyes arányt, a beszerzés és elérés, a nyomtatott és elektronikus dokumentumok között.

Sokatmondó fejezetcím: *A jövő könyvtára: túl a falakon*. A szerzők úgy vélik, a fal nélküli könyvtár értelmetlenség, de a könyvtárnak ki kell lépnie a falai közül és lehetővé kell tennie saját olvasóinak, hogy hozzáférjenek más könyvtárakban tárolt in-

formációkhoz (katalógusok, adatbázisok), az elektronikus információkhoz, és „ki kell nyitniuk” saját katalógusaikat, állományukat a távoli felhasználók előtt. Erre nagyon alkalmasnak tűnik a Z39.50 szabvány. A kibővített könyvtári szolgáltatások legfontosabb eleme a kooperáció.

- ☉ A válasz a jelen és a jövő kihívásaira nem a vagy, hanem az és.
- ☉ A jövő egyaránt jelenti az elektronikus és nyomtatott kommunikációt.
- ☉ A jövő egyaránt jelenti a lineáris szöveget és a hipertextet.
- ☉ A jövő egyaránt jelenti a közvetlen hozzáférést és a könyvtárosok közvetítését.
- ☉ A jövő egyaránt jelenti a tulajdonlást és hozzáférést.
- ☉ A jövő könyvtára épület is, interfész is.
- ☉ A legfontosabb, hogy a könyvtárak hívek maradjanak küldetésükhöz, céljaikhoz és normáikhoz.

Nem szabad elfelejteni ugyanakkor, hogy a könyvtár jogát a léthez az emberi lények és emberi közösségek emberi szolgálata adja. Tudatában kell lenni annak, hogy a könyvtár számára elsősorban nem az adat és információ, hanem a tudás és a megértés a fontos.

A könyvtárosoknak büszkének kell lenniük arra, ahogyan a könyvtárak és könyvtárosok évszázadokon keresztül teljesítették küldetésüket, és továbbra is vállalják ennek terhét.

Vajon most már, kinek van igaza?

Én azt hiszem, *Crawfordéknak*.

M. Fülöp Géza